

دایره خدمات مهمانسرا در اعصار گذشته تنها به اطعام فقر، اضعاف و ایام محدود می شد؛ اما امروزه علاوه بر پذیرایی روزانه زوار، در طول سال به مناسبت های مختلف و بر اساس نیت واقفان و اجرای مفاد وقف نامه ها از افراد و مهمانان خاص دیگری نظیر پذیرایی از اهل علم در سالروز ولادت حضرت علی (علیه السلام) پذیرایی از مدعوین در سالروز میلاد امام حسین (علیه السلام) پذیرایی از هزاران نفر در سالروز میلاد امام رضا (علیه السلام) پذیرایی در روز میلاد امام زمان (عجل الله تعالی فرجه) و پذیرایی از زوار و کارکنان آستان قدس رضوی در شب شهادت امام رضا (علیه السلام) انجام می شود.

در میان رقیات دارای درآمد آستان قدس رضوی ۱۳ موقوفه، تمام یا بخشی از عوایدشان برای مهمانسرا تعیین شده است. در طول تاریخ واقفان خیراندیشی چون: «عتیق علی بن احمد طوسی»، «شاه عباس صفوی»، «مهدی قلی خان میر آخور باشی»، «اقا کافور خزانه دار»، «مختار بیگ منشی و دیگران»، «برهان الدین محمد»، «قمر نساء خانم دختر میرزا بدیع»، «محمود بیگ»، «جعفر قلی بیگ امیر شکار باشی»، «رقیه بیگم دختر میرزا عزیز الله فندرسکی»، «بی بی مرضیه خانم ملقب به صدر الحاجیه»، «امیر حسین خان شجاع الدوله یلخانی»، «میرزا حسین فرز ندسید محمد جعفر محرر»، «مهدی قلی خان قرائی»، «میرزا فتحعلی خان صاحب دیوان»، «عبدالحسین تاجر تهرانی»، «میرزا محمود خان نوری»، «حاج محمد جعفر قلی»، «حاج غلامرضا تاجر تربتی»، «بانو کوچک آغا صنی (افخم السلطنه)» و... موقوفاتی را برای مهمانسرای حضرت رضا (علیه السلام) وقف کرده اند.

فصل هفتم: زوار

در فرهنگ شیعه حضور در مشاهد مشرفه و زیارت ائمه اطهار (علیهم السلام) مورد تاکید و توجه بوده به طوری که فیض حضور در این اماکن مقدس از جمله سعادت های بزرگ به شمار می آمده و همین موضوع موجب شده تا همواره اماکن زیارتی از جمله حرم مطهر رضوی مورد توجه زائران قرار بگیرند. زائرانی که از راه های دور و نزدیک با مشکلات و صعوبت بسیار خود را به مشهد می رسانند، عاملی بوده تا واقفان خیراندیش با هدف کمک به تسهیل زیارت و خدمت رسانی به زائران بارگاه امام رضا (علیه السلام) بخشی از دارایی خود را برای این موضوع وقف کنند. کم آوردن خرجی سفر، گم شدن اموال، بیماری و مداوا، اسرمان، تنگدستی و... تنها گوشه ای از مشکلات و سختی هایی است که زائران با آن مواجه بوده و هستند. موقوفاتی که ویژه زوار وقف شده، نیت متنوعی دارد که از آن جمله می توان به مواردی چون تأمین هزینه های مالی برای نیازهای برآکنده زائر نظیر هزینه بزرگداشت به وطن، هزینه زوار پیاده، هزینه درمان زوار، تأمین هزینه های غیر نقدی مانند کفش، کاپشن، کلاه، نان و تأمین مکان مانند خانه و کاروانسرا اشاره کرد.

در میان رقیات دارای درآمد آستان قدس رضوی ۲۳ موقوفه، تمام یا بخشی از عوایدشان برای زوار تعیین شده است. در طول تاریخ واقفان خیراندیشی چون: «امیر جلال الدین سید محمد»، «امیر حسین خان نظام الدوله»، «عباس خان آصف»، «سردار محمد علم خان»، «سید لطیف شاه حسینی»، «صفی قلی خان»، «میرزا عبدالرسول»، «میرزا سعید خان مومتن الملک»، «علیرضا گروسی»، «شهناز عبادانی»، «نرگس اسماعیلی»، «میرزا محمد مانا»، «فاطمه پشتنگ و علیرضا پشتنگ»، «حسنعلی لطفی گنابادی» و... موقوفاتی را برای زوار وقف کرده اند. از عواید این موقوفات فعالیت هایی نظیر ارائه خدمات مختلف به زائران در راه مانده، اعزام سالانه زائران زیارت اولی، اسکان زائران نیازمند، تأمین البسه زائران و اجدال شرایط نیازمند، ارائه خدمات درمانی سالانه به زائران نیازمند، انجام امور تدفین زائران و اجدال شرایط نیازمند و... انجام می شود.

فصل هشتم: اعیاد؛ برگزاری مراسم جشن و سرور در اعیاد مذهبی

برگزاری مراسم جشن و سرور در اعیاد مذهبی و مولود ائمه اطهار (علیهم السلام) در حرم مطهر امام رضا (علیه السلام) از قدیم الایام مرسوم و با تشریفات و رسوم ویژه ای همراه بوده است.

چراغانی صحن ها و اماکن متبرکه، تهیه شمع، پیه، موم و روغن منداب مورد نیاز، تهیه شربت و شیرینی، پرداخت انعام و اعطای خلعت به کارکنان، خطبای مداحان، برگزاری مهمانی و اطعام فقر و اعیان در این مناسبت ها از جمله مصارف و تشریفات است که مورد توجه واقفان خیراندیش قرار گرفته است. برخی از مصارف تعیین شده در وقف نامه ها شامل: «دادن عیدی در روز عید غدیر به عنوان انعام به فقر و اسادات خدام علاوه بر مستمری سالانه، پذیرایی ناهار حداقل ۱۰۰۰ نفر از طلاب علوم دینی مدارس مشهد در روز میلاد امیر المومنین (علیه السلام)؛ برگزاری مجلس جشن و سرور در روز نهم ربیع الاول مصادف با نخستین روز حکومت حضرت صاحب الزمان (عج)؛ پذیرایی ناهار در روز میلاد امام حسین (علیه السلام)؛ برگزاری مجلس جشن و سرور و پذیرایی ناهار در روز میلاد امام رضا (علیه السلام) و برگزاری مجلس جشن و سرور و پذیرایی ناهار در روز میلاد حضرت ولی عصر (عج) که همه ساله طبق نیت واقفان به نحو احسن برگزار می شود.

در میان رقیات دارای درآمد آستان قدس رضوی ۷ موقوفه، تمام یا بخشی از عوایدشان برای برگزاری مراسم جشن و سرور در اعیاد مذهبی تعیین شده است. میرزا محمود خان نوری، حاج حسین ملک، بانو کوچک آغا صنی، میرزا حسین جعفری، بانو رباعه آقای باقری طرز جانی، بانو صغری رهنما، حسین شیر بیگی پور، محمد محمدی پور دقدق آباد، علی رضایت بخش راوری، ابراهیم محی الدینی راوری، حسین رستمی راوری، حاج محمد علی خاموشی، قاسم نگارستانی و صغری دهقان منشادی واقفان خیراندیشی هستند که رقیات را برای جشن میلاد امام مهربانی ها و وقف آستان قدس رضوی کرده اند.

فصل نهم: سوگواری و روضه خوانی

تعظیم شعائر در قرآن کریم نشانه تقوای نشأت گرفته از قلب ها معرفی شده و بی شک در طول تاریخ سنت حسنه و وقف نقش بی بدیلی در تعظیم شعائر و برگزاری مراسم مذهبی داشته و چه بسا همین موقوفات رمز ماندگاری عزاداری های دیرینه بارگاه منور رضوی بوده باشد. برگزاری مراسم سوگواری و ذکر مصیبت به مناسبت های مختلف در حرم مطهر امام رضا (علیه السلام) از قدیم مرسوم بوده و در ایام وفات ائمه اطهار (علیهم السلام) به خصوص ماه های محرم، صفر، رمضان و ایام فاطمیه این مجالس برگزار می شده و روضه خوانان، نوحه خوانان و خطبای آستان قدس رضوی در دارالصفیاء، دارالذکر، دارالحفاظ یا لیوان طلا به ذکر مصیبت می پرداخته و مخارج بخشی از آن ها از محل درآمد موقوفات سوگواری و روضه خوانی ماه های محرم و صفر تأمین می شده است.

در میان رقیات دارای درآمد آستان قدس رضوی ۱۷ موقوفه، تمام یا بخشی از عوایدشان برای برگزاری مراسم تعزیه داری ائمه اطهار (علیهم السلام) تعیین شده است. از عواید این موقوفات فعالیت هایی نظیر: برگزاری جلسات سخنرانی، مداحی، قرائت ادعیه و زیارت و... در دو ماه محرم و صفر، برگزاری مراسم تعزیه داری و روضه خوانی در مسجد گوهر شاد، روضه خوانی در شب های جمعه و دوشنبه در حرم مطهر، برگزاری مراسم و عطاوار شاد و ذکر مناقب ائمه اطهار (علیهم السلام) در ایام مختلف سال، برگزاری مراسم تعزیه داری امام حسین (علیه السلام) در دهه عاشورا و لیالی جمعه در محل دارالسیاده، برگزاری مراسم عزاداری حضرت سیدالشهدا (علیه السلام) در مسجد زنجانی ها در دهه ی اول محرم، برگزاری مراسم عزاداری در بیت ۵ نفر از علمای ارض قدس و... انجام می شود.

فصل دهم: ایات سادات

نیات و مصارف موقوفات در طول تاریخ و در دوره های مختلف بنا بر مقتضیات جامعه تغییر کرده است. آنچه در مورد داکتر واقفان می توان ادعا نمود این است که آنها علاوه بر میل به جاودانگی، بسیار نوع دوست بوده و در پی خدمت به خلق و رفع حوائج آنان بوده اند. چرا که احتیاجات گروه های نیازمندی چون فقر و مستمندان، ایات، سادات و... که گاهی از چشم و اندیشه سایرین دور مانده، مورد توجه آنان قرار گرفته و قسمتی از اموال و دارایی خود را وقف همین مصارف کرده اند. به همین خاطر در طول تاریخ مدارس و مراکز متعددی برای تحصیل و نگهداری از کودکان یتیم وقف شده اند.